

מסורת הש"ס

רש"י

קונם י"ן פרק שמיני נדרים

ר"ן

סב.

עין משפט
גזר מצוה

(א) עינין תוספתא סוטה ד' ד"ה נעקדן; (ב) [מס' ד"ה זוטא פ"ג]; (ג) [אבות פ"ד מ"ה]; (ד) גיטין נט' מ"ק כח; (ה) אבות י"ב; (ו) [ע"ז];

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר איז לו לטרפון כ"ל ותיבת לו נמחק; (ב) שם קודש נעשו חול כ"ל ותיבת כלי נמחק וכן לקמן; (ג) שם כתיבה של תורה שהוא קיים לעולם ועד על אמת כ"ל ותיבת ח' וחות ו' שם נמחק; (ד) שם אשנה שאניה זקן; (ה) שם אלא למוד מהכנה; (ו) שם דר' טרפון שדורש דשיר גדול; (ז) שם זכני דוד כהנים היו רבי כהנים היו אלא מה כהן טעם; (ח) רש"י ד"ה אלא וכו' דאם שרי ליה;

מוסף רש"י

אל תעשה עטרה. דרכי מורה, להתגדל בהם. שלא תלמוד על מנת ליטול עטרה שיקראו אותך. ואל תעשה קרדום לחפור בה. קודש עשה בו מלאכה וכן לא תלמוד אותה על מנת שאל תעקד לבריות שתלמד אותה שבה, אלא על מנת ללמד חכמה (אבות פ"ד מ"ה).

תוספות

הוקפלו ב' מותרות משום גזל. שהנעלים מתקיימן אותם; ופטרות מן המעשה. שנשתמשתי בהם כבתיה של תורה. שהניחו אותה האדם בשביל כבוד תורתו; וא"ה אבאמי צידע. מלי הוא ליה למיעבד כיון שאלו הן רועה הניחו בענין אחר בשלמא אי היה שציל ליה כי אמר הוקפלו רוב המקצועות ויחא שהיה מנענע על מה שלא אמר לו: לאהבה את ה' אלהיך. משמע מלהבה שרדלי תגריא. כלומר פסוק דין שלי מחילה;

מוסרו משום גזל שנתיאשו מהן הצעלים: ופטורות מן המעשה. משום דהפקירה יניחו: מרייהו. צעלים של תאנים: והוקפלו כו'. דשרו למיכל כל אדם: משום סניות מילתא. כלומר מרוע לז' היה אומר כן ולא משום עין יפה דעדיין לא הפקירן: אשכחיה. לרבי טרפון גופיה דקאפלי מן התאנים

דקסר דהפקירה יניחו: אחסיה. לר' טרפון בשקא ההוא גברא שהיה משמר: על דבר זה. שהליל עצמו כצדוד תורתו דקאמר איז לו לטרפון: פריאס. שהוליו מצינת המקדש: ונעשו חול. ואף על פי כן נהרג עליהם בלשנא: אמאי יעירו. ההוא גברא לר' טרפון הא מהפקירה קא אכיל: וקא סבר היינו דגנבן. להכי נעריה: אי הכי אמאי יעיר ר' טרפון נפשיה. כיון שתפסו כגנב מאי היה ליה למעבד: היה לו לפייסו. בממון: לפעול. לשם שמים: ודבר כהן לשם שמים. שתהא כל כוונתך לשמים: להיות עודר צו. להשתכר ממנו כדי לאכול: אלא קשיא דר' טרפון. (א) אם שרי ליה לאניש לאדועי נפשיה שהוא חכם במקום שאין מכירין אותו אמאי יעיר נפשיה בשביל שהודיע ליה שהוא חכם: שרי לו פגריא. הקדימו דיני לשל אחרים בשביל כבוד תורתו: ובני דוד כהנים היו אלא מה וכו': לפחות

ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה אמר *אי לי שנשתמשתי בכתרה של תורה ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן *כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם קל וחומר ומה בלשצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו *כלי חול שנאמר *ובאו בה פריצים וחילוה *כיון שפרצום נעשו חול נעקר מן העולם דכתיב *בה בליא קטיל בלשצר המשתמש בכתרה של תורה שהוא *חי וקיים לעולם על אחת כמה וכמה ורבי טרפון כיון דכי אכיל דהוקפלו רוב המקצועות היה אמאי צעריה ההוא גברא משום דההוא הוה גנבי ליה ענבי כולה שתא וכיון דאשכחיה לר' טרפון סבר היינו דגנבן אי הכי אמאי יעיר נפשיה משום דרבי טרפון עשיר גדול היה והוה ליה לפייסו בדמים תניא *לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו *שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם אשנה שיקראוני רבי *אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא *למוד מאהבה וסוף הכבוד לבא שנאמר *קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר *דרכיה דרכי נועם ואומר *עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר רבי אליעזר בר ר' צדוק אומר *עשה דברים לשם פעלם ודבר בהם לשמם *אל תעשה עטרה להתגדל בהם ואל תעשה קרדום להיות עודר בו וקל וחומר ומה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו כלי חול נעקר מן העולם המשתמש בכתרה של תורה על אחת כמה וכמה אמר רבא *שרי ליה לאניש לאדועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה דכתיב *ועבדך ירא את ה' מנעוריו אלא קשיא דר' טרפון *דעשיר גדול היה והוה ליה לפייסיה בדמים רבא רמי כתיב *ועבדך ירא את ה' מנעוריו וכתבי *יהללך זר ולא פיך הא באתרא דידעי ליה הא באתרא דלא ידעי ליה אמר רבא *שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא *שרי לי תיגראי ברישא דכתיב *ובני דוד כהנים היו *מה כהן נומל בראש אף תלמיד חכם נומל בראש וכהן מנא לן דכתיב *וקדשתו כי את לחם (ה') אלהיך הוא מקריב *ותנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפחות

פירוש הרא"ש

בר א ב א ב מיי פ"ו מהל' ת"ה ה' י"ו פ"ו מהל' תשובה הלכה ד' טו"ע יו"ד ס' רמו סעי' כה דהג"ה: כה ד סמג עשין ג [נוסע"ע שם]: כו ה מיי פ"ו מהל' ת"ה הל' י"ו פ"ו מהל' תשובה הל' ו' סמג עשין ג טו"ע יו"ד ס' רמו סעי' כה י"ו פ"ו מהל' ת"ה ס' רמו סעי' כה:

תורה אור השלם

1. והסבוחי פני מרים ויחללו את צפוני וקאו בה פריצים וחלוקי: יחזקאל ז' כב 2. בה בליא קטיל בלשצר מלפא דניאל ה' ל 3. לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו פי הוא תיך ואך ייך: לשבת על דאדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק ויעקב דברים ל' כ 4. קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך: משלי ז' ג 5. דרכיה דרכי נועם וקל תיבתינה שלום: משלי ג' יו 6. עץ חיים היא לתומכיה בה ותמכיה מאושר: משלי ג' יח 7. ויהי אני אלק מאתך וירחוק יי יאקא על אשר לא אדע ובאתי להגיד לאתאב ולא ימאך ויך ויני ועבדך ירא את ה' מנערי: מלכים א' יח י 8. יהללך זר ולא פיך נכרי ואל שפתיה: משלי כו ב 9. ובגיהו בן יהודע והצריח ותפילתי ובני דוד כהנים יהי: שמואל ב' ח יח 10. וקדשוהו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קדש ידעה לך פי קדוש אני יי מקדשכם: ויקרא כא ח

גליון הש"ס

גמ' איז לו שנשתמשתי. עיין ז"ק דף נט ע"ב ובמס' סוטה פ"ה ס"ט שם כיון שפירוש נעשו חול. עיין גמ' ע"ז דף נט ע"ב: שם שרי לי תיגראי ברישא. עיין שו"ע דף ז' ע"א:

מוסרו משום גזל. שמתאששים הן ממנה שנשאר צדעה אחר שקפלו והכניסו רוב המקצועות: ופטורות מן המעשה. דכתיב (דברים יד) וזא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יאל הפקר שיש לו חלק ונחלה עמך: משום סניות מילתא הוא דקאמר דרין גברא. מפני רוע לז' לומר כזר המרתם אותם לעצמכם: שמה ההוא גברא. הכיר שר' טרפון היה: שנשתמשתי בכתרה של סוכה. שהניחו כשהודיעו שהוא ר' טרפון ולא הניחו אלא לכבוד תורתו: אי הכי ר' טרפון אמאי יעיר נפשיה. אי אמרת בשלמא ללא היה קפיד ההוא גברא אלא היה שעתא מש"ה היה מנענע היאך לא דעדיה דזומן שהוקפלו רוב המקצועות הפקירה יניחו ואי נמי לא צייט ליה דלישלם ליה ההוא פורתא אלא אי אמרת דכולה שעתא הוה גנבי ליה עיניזי מאי היה ליה למעבד לר' טרפון וכו' היה ליה לשלומי דמי טובא ללא מחייב צדו. ומסקין דאין הכי נמי כיון דעשיר גדול היה. מיהו דוקא כפי דאי גוונא הוא דאסור משום דההוא גברא עדיין היה חושדו ולכבוד תורתו הוא שהניחו אלא ודאי לפטור עצמו כצדוד תורה צוה שאינו חייב צו שרי כדאמרינן לקמן שרי ליה לצורבא מרבנן למימר לא ייצינא כרגאס ושרי ליה נמי למימר שרי לי תיגראי צרישא שציונא צדכרים הללו וצמה תורה לתלמידי חכמים כשם שזכתה לכהנים וללוים תרומות ומעשרות: קשרם על אצבעותיך. כלומר לא תכין להנאמן אלא כדי שיהיו שגורין צדיק והסוף על זה ואמר ענדס על גרגרותיך ואחר כך הביא ראה סוף הכבוד לזא שנאמר דרכיה דרכי נועם ואומר ותומכיה מאושר: לפעלם. לשם הקצ"ה שפעלם וזה עליהם: שנאמר ועבדך יאל אס ה'. דאפשר דלניסו לא הוה ידע ליה: שרי לי תיגראי צרישא. המירו מגר שלי כלומר פסקו לי דיני מחלה: ובני דוד כהנים היו. שהיו חכמים וה' דינס ככהנים: לפחות

תנא הוקפלו רוב המקצועות מותרות משום גזל ופטורות מן המעשרות רבי ורבי יוסי בר רבי יהודה איקלעו לההוא אתרא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות רבי הוה קא אכיל רבי יוסי בר ר' יהודה לא אכיל אתא מרהון אמר להו אמאי לא אכיל רבנן הוקפלו רוב המקצועות הוא ואף על פי כן לא אכיל ר' יוסי בר ר' יהודה קסבר משום סניות מילתא הוא דקאמר דרין גברא רבי חמא בר רבי חנינא איקלע לההוא אתרא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות הוה קאכיל יידיב לשמיעיה לא אכיל אמר ליה אכול כך אמר לי רבי ישמעאל בר רבי יוסי משום אביו הוקפלו רוב המקצועות מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר ר' טרפון אשכחיה ההוא גברא בזמן שהוקפלו המקצועות דקאכיל אחתיה בשקא ושקליה ואמטייה למשריה בנהרא אמר *לו אוי לו לטרפון שוזה הורגו שמע ההוא גברא שבקיה וערק אמר רבי אבהו משום ר' חנניה בן גמליאל כל

ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה אמר *אי לי שנשתמשתי בכתרה של תורה ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן *כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם קל וחומר ומה בלשצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו *כלי חול שנאמר *ובאו בה פריצים וחילוה *כיון שפרצום נעשו חול נעקר מן העולם דכתיב *בה בליא קטיל בלשצר המשתמש בכתרה של תורה שהוא *חי וקיים לעולם על אחת כמה וכמה ורבי טרפון כיון דכי אכיל דהוקפלו רוב המקצועות היה אמאי צעריה ההוא גברא משום דההוא הוה גנבי ליה ענבי כולה שתא וכיון דאשכחיה לר' טרפון סבר היינו דגנבן אי הכי אמאי יעיר נפשיה משום דרבי טרפון עשיר גדול היה והוה ליה לפייסו בדמים תניא *לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו *שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם אשנה שיקראוני רבי *אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא *למוד מאהבה וסוף הכבוד לבא שנאמר *קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר *דרכיה דרכי נועם ואומר *עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר רבי אליעזר בר ר' צדוק אומר *עשה דברים לשם פעלם ודבר בהם לשמם *אל תעשה עטרה להתגדל בהם ואל תעשה קרדום להיות עודר בו וקל וחומר ומה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו כלי חול נעקר מן העולם המשתמש בכתרה של תורה על אחת כמה וכמה אמר רבא *שרי ליה לאניש לאדועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה דכתיב *ועבדך ירא את ה' מנעוריו אלא קשיא דר' טרפון *דעשיר גדול היה והוה ליה לפייסיה בדמים רבא רמי כתיב *ועבדך ירא את ה' מנעוריו וכתבי *יהללך זר ולא פיך הא באתרא דידעי ליה הא באתרא דלא ידעי ליה אמר רבא *שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא *שרי לי תיגראי ברישא דכתיב *ובני דוד כהנים היו *מה כהן נומל בראש אף תלמיד חכם נומל בראש וכהן מנא לן דכתיב *וקדשתו כי את לחם (ה') אלהיך הוא מקריב *ותנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפחות

הוא היה לו לפייסו בדמים ושלם לו כל התאנים שגנבו לו: עשה דברים לשם פעלם. לשמו מה הקצ"ה שפעלם כלל למענו: ודבר בהן לשמן. כל דבורך ומשךך צדכי תורה יהיה לשם התורה כגון לידע ולהסין ולהסין לקח ופלוכל ולא לקרר ולהתנאות: ולא תעשה עטרה להתגדל בהם. שתלמוד כדי להשתכר ולהתנאות: ולא קרדום להתדך בהם. שתלמוד כדי שיהיה כלי מלאכה להתפרנס בה: בארתיא דלא ידעי ליה. כדי שלא יזלזלו כצדוד מורמו ועשנו: שרי לי תגראי ברישא. פסקו לי דיני שלי שלא אנטול מלמודי: לכל דבר שבקדושה. ככל דבר שיראה גדול ומקודש:

מותרות מן הגזל. להסתמך הפקירות הנעלים והפקר פטור מן המעשה: משום סניות מילתא. דבר שטי וגנאלי היה לו אם לא יאמר ולא מנדיבות לז' אמר כן: אי לי שנשתמשתי בכבוד תורתך. על שפטר מחלתי הליס כבוד מורמו: בה בליא. באותו הלילה שחמו כגלי בית המקדש הוא ושירי: אבאי צעריה ההוא בריא. להסתמך על כעלי נכסים כקילין בדין זה: א"ה אבאי צעיר נפשיה. דמין דשמע שאלה להרגו על שגנב מחלתי היה לו לירא שטוראלי יעשה כן וזהו אמאי מנענע והלא יפה עשה שהליל את עצמו מן המיתה ואף כלל מיתה נמי אמרינן לקמן שרי ליה לאניש לאדועי נפשיה באתרא דלא ידעין ליה: ומשני כיון דעשיר גדול